

OBYWATELE POLSCY W KL AUSCHWITZ

Założenia i scenariusz lekcji

Historia obywateli polskich w KL Auschwitz

Realizatorzy projektu:
Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau
Fundacja Wiara i Prawda

Produkcja sfinansowana ze środków Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji
w ramach programu wspierania działań związanych z pamięcią narodową

Koncepcja i koordynacja projektu:

Aleksandra Kalisz
Katarzyna Odrzywołek

Projekty Edukacyjne, Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście
w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau

Wybór i przygotowanie materiałów:

Aleksandra Kalisz
Katarzyna Odrzywołek
Anna Ren
Anna Stańczyk

Projekty Edukacyjne, Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście
w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau

Konsultacja merytoryczna:

dr Piotr Setkiewicz
Centrum Badań Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Recenzenci:

dr hab. Marek Białokur
Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego

dr Piotr Trojański
Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Redakcja:

Gabriela Nikliborc
Wydawnictwo Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Opracowanie graficzne:

Lesław Sławiński

Przygotowanie materiałów filmowych:

Marek Lach, Biuro Prasowe Państwowego Muzeum Auschwitz Birkenau
Mirosław Krzyszkowski, Janusz Tatarkiewicz, Łukasz Kłag
Przemysław Świda, Katarzyna Agopsowicz

Oświęcim 2018

Wprowadzenie – opis koncepcji merytorycznej lekcji

Lekcja, której scenariusz przedstawiamy, składa się z dwóch części. Pierwszą z nich jest film pt. „Świadkowie. Obywatele RP w KL Auschwitz”. Drugą część lekcji stanowią zajęcia w klasie prowadzone przez nauczyciela w oparciu o materiały przygotowane przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście: prezentację multimedialną opracowaną na platformie Prezi oraz teksty do pracy w grupach.

Los obywateli polskich w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym i zagłady Auschwitz-Birkenau jest przedstawiony poprzez historię sześciorga młodych ludzi: Zofii Łyś, Rutki Laskier, Bogdana Bartnikowskiego, Mariana Turskiego, Czesława Kempistego oraz Edwarda Paczkowskiego. Jako bohaterów lekcji wybrano osoby, które w czasie II wojny światowej były w podobnym do uczniów wieku. Celem tego zabiegu jest wzbudzenie ich empatii wobec tych, których życiorysy będą oni analizować, a także skłonienie do refleksji nad tragicznym losem jednostki w czasie działań wojennych.

Grupa docelowa – uczniowie w wieku 14–18 lat

Czas pracy – 2 x 45 min

Do przeprowadzenia lekcji nauczycielowi potrzebne będą:

- laptop, rzutnik oraz głośniki
- dostęp do szybkiego Internetu

Środki dydaktyczne:

- film pt. „Świadkowie. Obywatele II RP w Auschwitz”, reż. Mirosław Krzyszkowski, 2018 r.
- prezentacja multimedialna w programie Prezi
- 6 kart pracy zawierających: biogramy bohaterów lekcji, ich zdjęcie z czasów wojny lub powojenne, w zależności od dostępności źródeł, konturową mapę II RP oraz oś czasu [zał. nr 1]
- 10 „Kart Refleksji” zawierających przesłanie byłego więźnia, jego zdjęcie oraz krótki biogram, zadanie dla ucznia oraz polecaną literaturę wspomnieniową („Dowiedz się więcej”) [zał. nr 2]

Metody i formy pracy:

- praca pod kierunkiem (z filmem, tekstem źródłowym, mapą, materiałem statystycznym i osią czasu)
- dyskusja plenarna
- praca w grupach

Zakładane cele lekcji:

Uczniowie:

- mają świadomość różnorodności przedwojennego społeczeństwa polskiego;
- rozumieją, jak okrucieństwo wojny wpłynęło na losy wszystkich obywateli polskich, także dzieci i młodzieży;
- znają skalę terroru w czasie okupacji niemieckiej;
- znają powody deportowania do KL Auschwitz różnych grup polskiej ludności;
- rozumieją, że cierpienie stało się doświadczeniem wszystkich więźniów KL Auschwitz;
- poznają podstawowe zasady analizowania różnych źródeł informacji oraz łączenia wiadomości z nich uzyskanych;
- mają możliwość zapośredniczonego kontaktu ze świadkiem historii;
- mają możliwość poznania losów jednostki;
- rozwijają umiejętności współpracy w grupie i przedstawiania informacji na forum.

OBYWATELE POLSCY W KL AUSCHWITZ

Lekcja 1

Uwaga: Osia lekcji jest prezentacja przygotowana na platformie Prezi.

- Nauczyciel prezentuje slajd tytułowy projektu „Obywatele polscy w KL Auschwitz”, zwraca uwagę uczniów na fakt, iż w czasie pierwszej lekcji obejrzą film, natomiast w czasie drugiej będą pracować w grupach w oparciu o materiały źródłowe.

 Slajd nr 1

- Uwaga przed uruchomieniem filmu:

Nauczyciel ukierunkowuje uczniów, zadając następujące pytania:

1. Jak wyglądał Oświęcim przed wojną? Jak układały się relacje pomiędzy mieszkającymi tam chrześcijanami i Żydami?
2. Czym był narodowy socjalizm i w jaki sposób do władzy doszedł Adolf Hitler?
3. Czy przed wybuchem wojny funkcjonowały inne obozy koncentracyjne?
4. Kiedy wybuchła wojna i Niemcy postanowili założyć KL Auschwitz?
5. Co znajdowało się pierwotnie na terenie, na którym w czasie wojny utworzono KL Auschwitz I, tzw. obóz macierzysty?
6. Kiedy i skąd do obozu przybył pierwszy transport więźniów oraz jaki był jego skład?
7. Jakie były powody powiększania w 1941 roku terenu KL Auschwitz, do jakich prac zmuszono przywożonych tam więźniów?
8. Jakie były główne grupy ofiar KL Auschwitz po jego rozbudowie i co się z nimi działo?
9. Do jakich prac zmuszano więźniów KL Auschwitz?

Czas | 5 min

 Slajd nr 2

- Nauczyciel uruchamia film pt. „Świadkowie – Obywatele RP w KL Auschwitz”. Na jego podstawie uczniowie zyskują podstawową wiedzę na temat historii powstania i funkcjonowania obozu.

Czas | 35 min

 Slajd nr 3

- Po obejrzeniu filmu nauczyciel prosi kilkoro uczniów o podzielenie się swoimi odczuciami. Następnie omawia film, odwołując się do zadanych przed jego obejrzeniem pytań.

Czas | 5 min

OBYWATELE POLSCY W KL AUSCHWITZ

Lekcja 2

Uwaga: Osia lekcji jest prezentacja przygotowana na platformie Prezi.

Wprowadzenie:

- Kolejny element prezentacji – wypowiedź Andrzeja Kacorzyka, dyrektora Międzynarodowego Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście.

Czas | 2 min

➔ Slajd nr 4

Rozwinięcie:

- Nauczyciel dzieli klasę na 6 grup. Każda z nich otrzymuje uprzednio wydrukowane materiały prezentujące poszczególne osoby [załącznik nr 1 „Karty Pracy”].

Grupa 1. Rutka Laskier – polska Żydówka z Będzina

Grupa 2. Zofia Łyś – dziecko z Zamojszczyzny

Grupa 3. Bogdan Bartnikowski – deportowany z powstańczej Warszawy

Grupa 4. Czesław Kempisty – nieletni więzień polityczny z Ostrowi Mazowieckiej

Grupa 5. Marian Turski – polski Żyd z Łodzi

Grupa 6. Edward Paczkowski – polski Rom i więzień polityczny z Grabowa

Uczniowie dokonują analizy otrzymanych materiałów.

Czytają biogram swojego bohatera i omawiają go na forum grupy. Następnie na mapie konturowej zaznaczają trasę deportacji do KL Auschwitz oraz określają czas pobytu danej osoby w obozie.

Czas | 10 min

➔ Slajd nr 5

- Podsumowanie pracy w grupach.

Uczniowie odpowiadają na pytania zadawane przez nauczyciela, przyjmując perspektywę swoich bohaterów. Uwaga! Nie we wszystkich biogramach znajdują się odpowiedzi na każde z poniższych pytań (jest to zabieg celowy).

Nauczyciel decyduje o liczbie zadanych pytań w zależności od czasu, który ma do dyspozycji. Wybrane pytania powinny dotyczyć zarówno życia przed, w trakcie, jak i po wojnie.

1. Kto przed wojną chodził do szkoły?
2. Kto miał dużo rodzeństwa?
3. Która rodzina była religijna?
4. Kto znał więcej niż jeden język?
5. Kto w dniu wybuchu wojny był najmłodszy?
6. Kto angażował się w działalność konspiracyjną?
7. Czyj tata był w wojsku?
8. Kto przebywał w getcie?
9. Kto przebywał w więzieniu i był torturowany?
10. Kto w czasie wojny musiał pracować?
11. Kto w czasie wojny pisał dziennik?
12. Kto w czasie wojny musiał opuścić dom rodzinny?
13. Kto został przywieziony do KL Auschwitz najwcześniej?
14. Kto został zamordowany w KL Auschwitz?
15. Kto trafił do KL Auschwitz jako więzień polityczny?
16. Kto w obozie został osadzony wraz z członkami rodziny?
17. Komu wytatuowano numer na przedramieniu?
18. Komu została wykonana fotografia rejestracyjna?
19. Kto stracił w KL Auschwitz najbliższych?
20. Kto w obozie był głodny?
21. Kto był ofiarą przemocy w KL Auschwitz?
22. Kto był świadkiem egzekucji, śmierci więźniów?
23. Kto był świadkiem masowej zagłady Żydów?
24. Kto po ewakuacji z KL Auschwitz przeszedł przez inne obozy?
25. Kto doczekał wyzwolenia w KL Auschwitz?
26. Kto został wyzwolony przez wojska amerykańskie?
27. Kto po wojnie wrócił do rodzinnej miejscowości?
28. Czyja rodzina spotkała się w całości po wojnie?
29. Kto po wojnie wrócił do rodzinnego domu?
30. Kto napisał książkę po wojnie?
31. Kto spotyka się do dzisiaj z młodzieżą / edukuje na temat KL Auschwitz?
32. Kto żyje do dziś?

Czas | 15 min

Podsumowanie lekcji:

Nauczyciel w oparciu o kolejne slajdy prezentacji nr 6, 7, 8 syntetyzuje wiadomości przedstawione przez uczniów i umieszcza je w kontekście przebiegu II wojny światowej oraz historii funkcjonowania KL Auschwitz.

- Mapa II RP – Nauczyciel prezentuje miejsca pochodzenia wszystkich sześciorga bohaterów i ich drogę do KL Auschwitz. Na jednym slajdzie zostają zestawione ze sobą informacje dotyczące wszystkich sześciorga bohaterów lekcji.

➔ Slajd nr 6

- Oś czasu – Nauczyciel przedstawia uczniom w analogiczny sposób opracowaną oś czasu oraz zwraca ich uwagę na następujące zagadnienia: czas trwania II wojny światowej, okres funkcjonowania KL Auschwitz, moment przyjazdu oraz długość uwięzienia w KL Auschwitz wszystkich sześciorga bohaterów lekcji.

➔ Slajd nr 7

- Animowany diagram – nauczyciel przy jego pomocy prezentuje zestawienie liczebności poszczególnych grup deportowanych do KL Auschwitz (w tym obywateli RP), które za pomocą kolejnego biogramu konfrontuje z ogólną liczbą osób zamordowanych w KL Auschwitz (w tym obywateli RP).

Uwaga dla nauczyciela

Nauczyciel w swoim komentarzu do animacji powinien podkreślić, że 90% wszystkich ofiar KL Auschwitz stanowili Żydzi pochodzący z różnych krajów Europy. Dodatkowe informacje na ten temat można znaleźć: <http://www.auschwitz.org/historia/>

Czas | 10 min

➔ Slajd nr 8

Zakończenie:

- Podsumowaniem lekcji jest przygotowane w formie nagrania audio-video przesłanie wszystkich sześciorga jej bohaterów (w zależności od pozostałego czasu wszystkich bądź wybranych).

Czas | 10 min

 Slajd nr 9

Zadanie domowe:

- Nauczyciel prezentuje „Karty Refleksji” [załącznik nr 2] i prosi uczniów, aby odnieśli się do zawartego w nich przesłania. Zadanie to uczniowie mogą wykonać w różnej formie np. własnego komentarza na temat poruszony w „Karcie Refleksji”. W wykonaniu tego zadania pomocą dla ucznia może stać się podana w karcie literatura wspomnieniowa.

Czas | 5 min

 Slajd nr10

Źródła wykorzystane do opracowania biogramów bohaterów lekcji oraz „Kart Refleksji”

Biogramy:

Rutka Laskier

1. *Rutka Laskier. Pamiętnik*, red. Adam Szydłowski, Będzin 2008
2. „Pamiętnik Rutki Laskier”, reż. Alexander Marengo, 2009

Zofia Łyś

1. Nagranie zarejestrowane w ramach projektu „Historia Mówiona Auschwitz” realizowanego przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau. Wywiad przeprowadzony w dniu 14 września 2006 r.
2. Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Bogdan Bartnikowski

1. Bogdan Bartnikowski, *Dzieciństwo w pasiakach*, Oświęcim 2016.
2. Wywiad przeprowadzony w ramach projektu „Archiwum Historii Mówionej”, realizowanego przez Muzeum Powstania Warszawskiego.
<https://www.1944.pl/archiwum-historii-mowionej/bogdan-bartnikowski,1303.html>
[dostęp: 17.05.2018]
3. Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Czesław Kempisty

1. Czesław Kempisty, *Przeżyć dzień. Wspomnienia z lat 1941–1951*, Wrocław 1989
2. Józef Witkowski, *Prof. dr Czesław Kempisty*, [w:] „Przegląd Lekarski” nr 1, 1989
3. Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau
4. Archiwum prywatne Ewy Kempisty-Jeznach

Marian Turski

1. Marian Turski, *Mój najszczęśliwszy dzień*, Oświęcim 2011
2. „Mój najszczęśliwszy dzień”, reż. Michał Bukojemski, 2013
3. Fotografia archiwalna z okresu funkcjonowania Litzmanstadt getto udostępniona przez reżysera filmu „Mój najszczęśliwszy dzień”. Oryginał znajduje się w Izraelu, w archiwum Kibucu im. Bojowników Getta.
4. Współczesna fotografia udostępniona przez redakcję tygodnika „Polityka”.

Edward Paczkowski

1. „Romowie skazani na zagładę”, reż. Adam Sikora, Wiesław Gajda, 2008
2. Nagranie zarejestrowane w ramach projektu „Historia Mówiona Auschwitz” realizowanego przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau. Wywiad przeprowadzony w dniu 28 sierpnia 1988 r.
3. <http://www.stowarzyszenie.romowie.net/Edward-Paczkowski-180.html>
[dostęp: 20.04.2018]
4. <http://dialogpheniben.pl/wp-content/uploads/2014/11/2.pdf>
[dostęp 17.05.2018]

Karty Refleksji:

Batszewa Dagan

1. Wywiad przeprowadzony w ramach projektu „Co przekazać młodym pokoleniom – świadkowie historii o edukacji w Miejscu Pamięci” zrealizowanego przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście. Wywiad przeprowadzony w dniu 5 marca 2018 r.
2. Batszewa Dagan, *Błogosławiona bądź wyobraźnio – przeklęta bądź! Wspomnienia Stamtąd*, Oświęcim 2009
3. Archiwum prywatne Batszewy Dagan

Czesław Kempisty

1. Czesław Kempisty, *Przeżyć dzień. Wspomnienia z lat 1941–1951*, Wrocław 1989
2. Józef Witkowski, *Prof. dr Czesław Kempisty*, [w:] „Przegląd Lekarski” nr 1, 1989
3. Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau
4. Archiwum prywatne Ewy Kempisty-Jeznach

Halina Birenbaum

1. „70 rocznica wyzwolenia Auschwitz”, red. Bartosz Bartyzel, Paweł Sawicki, Państwowe Muzeum Auschwitz Birkenau, Oświęcim 2015
2. Halina Birenbaum, *Nadzieja umiera ostatnia*, Oświęcim 2014
3. Biuro Prasowe Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Israel Gutman

1. „Pamięć – Świadomość – Odpowiedzialność” Międzynarodowa Konferencja z okazji 60. rocznicy utworzenia Muzeum, Oświęcim, 2–4 lipca 2007 rok, red. Jolanta Ambrosewicz-Jacobs, Krystyna Oleksy, Oświęcim 2007
2. <https://sztetl.org.pl/pl/biogramy/2759-gutman-israel> [dostęp: 17.05.2018]
3. Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Janina Iwańska

1. Wypowiedź w czasie Międzynarodowej Konferencji „Świadomość – Odpowiedzialność – Przyszłość” w dniu 5 lipca 2017 r.
2. Wywiad przeprowadzony w ramach projektu „Co przekazać młodym pokoleniom – świadkowie historii o edukacji w Miejscu Pamięci” zrealizowanego przez Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście. Wywiad przeprowadzony w dniu 24 kwietnia 2018 r.
3. Archiwum prywatne Janiny Iwańskiej

Marian Turski

1. Wypowiedź w czasie Międzynarodowej Konferencji „Świadomość – Odpowiedzialność – Przyszłość” w dniu 5 lipca 2018 r.
2. Wypowiedź w czasie obchodów 65. rocznicy wyzwolenia KL Auschwitz-Birkenau w dniu 27 stycznia 2010 r.
3. Marian Turski, *Mój najszczęśliwszy dzień*, Oświęcim 2011
4. Fotografia archiwalna z okresu funkcjonowania Litzmanstadt getto, udostępniona przez reżysera filmu „Mój najszczęśliwszy dzień” (reż. M. Bukojemski, 2013). Oryginał znajduje się w Izraelu, w archiwum Kibucu im. Bojowników Getta.
5. Współczesna fotografia udostępniona przez redakcję tygodnika „Polityka”

Edward Paczkowski

1. Wypowiedź w czasie spotkania z młodzieżą z Niemiec w Centrum Dialogu i Modlitwy w 2013 r. Prowadzący spotkanie: Joanna Talewicz- Kwiatkowska.
2. <http://www.stowarzyszenie.romowie.net/Edward-Paczowski-180.html>
[dostęp: 20.04.2018]
3. <http://dialogpheniben.pl/wp-content/uploads/2014/11/2.pdf>
[dostęp: 17.05.2018]

Józef Garliński

1. Józef Garliński, *Oświęcim walczący*, Londyn 1997
2. Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Roman Kent

1. „70 rocznica wyzwolenia Auschwitz”, red. Bartosz Bartyzel, Paweł Sawicki, Państwowe Muzeum Auschwitz Birkenau, Oświęcim 2015
2. <https://iwitness.usc.edu/sfi/Data/EchoesData/EchoesBios/PDF/Kent.Roman.pdf>
[dostęp: 17.05.2018]
3. Biuro Prasowe Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau

Witold Pilecki

1. *Raport Witolda*, red. Ks. Grzegorz Radzikowski SAC, Ząbki 2018
2. Adam Cyra, *Witold Pilecki. Ochotnik do Auschwitz*, Oświęcim 2000
3. https://pl.wikipedia.org/wiki/Witold_Pilecki#/media/File:Witold_Pilecki_in_color.jpg
[dostęp: 17.05.2018]